

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES

О.О. Балабан, к. філол. н., доцент, докторантка

НПУ імені М.П. Драгоманова

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ УНІВЕРСАЛІЙ

Проблема універсалій досягла своєї пікової активності та розгалуженості в період Середньовіччя, використовується для позначення суперечок у цей період навколо загальних понять, а саме чи існують *universalia*, чи ні, якщо так, то в якій формі. Основні моменти цих суперечок були наявні і в дискусії платонізму [5] та аристотелізму [1] і на сьогодні є також актуальними, як і раніше, особливо зі зміною наукових парадигм. Більш глибокий аналіз свідчить про існування перших позначень універсалій ще у давньоіндійській (Вайшешика-сутри, Матичандра (5 ст.), Прашаста-пада (6 ст.)) та арабомусульманських філософіях (ал-Кинді, ас-Сухраварді, Садр ад-Дїн аш-Ширазі) [4].

Метою є систематизація основних етапів вивчення універсалій у філософському аспекті. *Завдання*, що сприяють досягненню поставленої мети: 1) виявити перші пригадування універсалій у філософській думці; 2) проаналізувати підходи до вивчення та категоризації універсалій у філософії.

Універсалії в індійській філософії позначились переважно двома термінами “*jati*” – “рід”, “клас” та “*samanya*” – “загальне”. Ранні приклади розгляду універсалій у філософських контекстах (а також у лінгвістичних) зафіксовані вже до другого століття до н.е. Патанджалі-граматист обговорює, чи позначають особисті імена, такі як “корова”, окрему тварину (*dravya*) або існуючу універсалію. У нього ж подані п’ять з шести категорій вайшешикі, дві з яких були універсалія та індивідуалія. Вайшешикі і в подільшому опинились основними генераторами концепцій, що пов’язані з універсаліями.

Універсалії в арабо-мусульманській філософії розглядаються в тісному зв'язку з питанням про “смысл” (ма'нан) як обґрунтування властивостей речі та тих змін, що з нею відбуваються, про те, що, який це “смысл” і як він пов'язаний зі “смыслами” інших речей, з питанням про розум та тим, що ним опановується, співвідношення того, що сприймається розумом та того, що сприймається через відчуття, поодинокого та загального, а також із категорією атрибуту. Поняття “універсалія” висловлювалось термінами “амр куллий” (загальне), “куллиййат” (загальні поняття), похідними від ал-кулл (все, ціле) [4].

Універсалії у західноєвропейській філософії вживаються у двох основних значеннях: 1) об'єктному, пов'язаному з визначенням речей і 2) суб'єктному, пов'язаному зі здатністю судження, що виробляє критерії істинності чи хибності, прекрасного і потворного, добра і зла. Проблема універсалій виникла в античній філософії і пов'язана, в першу чергу, з іменами Платона і Аристотеля. У Платона [5] проблема універсалій поставлена як онтологічна, мова йде про реальне, самостійне існування ейдосів. У Аристотеля [1] ця проблема поставлена онтологічно, коли загальне розглядається 1) як питання про порядок і 2) як питання існування нерухомої і вічної сутності, крім тієї, яка сприймається чуттєво, бо їхнє існування якимось “іншим способом”, логічно (універсалії – предикати, визначення, роди і види в судженнях) і гносеологічно (щодо можливості їх пізнання) [1].

До кінця 11 століття, в умовах виникнення світських шкіл і схоластики, яка вимагала пояснювальних процедур, які мали б силу доказової аргументації, що призвело до дисциплінарного розмежування теології і філософії, в проблемі універсалій чітко намітилися три напрямки аналізу: *номіналістичний* (Ерік з Оксерра, Беренгарій Турський, Іоанн Росцелін), *реалістичний* (Ланфранк, Ансельм Кентерберійський, Гільйом із Шампо, Аделярд Батський), *концептуалістичний* (Петро Абеляр, Іоанн Солсберійський).

У 13 столітті своєрідний концептуалістичний синтез ідей щодо універсалій здійснив Фома Аквінський [4]. У 14 столітті проблему універсалій

в концептуалістичному дусі вирішував Іоанн Дуне Скот, який, як і Петро Абеляр, розумів під універсаліями реальність зв'язків.

У кінці 19 – початку 20 століття проблема універсалій перекладається з галузі епістемології на аналіз мови, перш за все мови науки, й мовлення. У зв'язку з появою ідеї культури, яка передбачає поліфонію і різноманітність універсальних форм розуміння, знову виник інтерес до проблеми універсалій. Для гегельянця Ф. Бредлі, універсалії утворюють зміст понять, збігаючись зі значенням. Універсалії у Ф. Бредлі присутні на будь-якому рівні свідомості. При цьому він розрізняє універсалії абстрактні, які кореняться в дійсності, і конкретні, які представлені всеосяжністю індивіда. Б. Бленшард вважає універсалії єдиним об'єктом нашого пізнання. Пізнання тим самим зводиться до логіки і математики. У. Монтегю на противагу цьому вважає, що пізнання не обмежується тільки універсаліями. Оскільки існує випадковість, раціоналізм повинен бути заповнений емпіризмом. Універсальність або одиничність судження залежить від того, яким є суб'єкт висловлювання – необхідним або випадковим. Американські неореалісти (А. Уайтхед) ототожнюють універсалії із незмінними якостями, незалежно від того, втілені вони в предметах і мисляться вони чи ні. Американські конструктивісти (Г. Прайс) вважають, що не можна визначити клас в термінах подібності, якщо заздалегідь не володіти універсаліями, за допомогою яких відбувається визначення. Американські прагматисти прагнуть позбутися від універсалій, вважаючи помилковим припущенням ототожнення універсалій зі значеннями слів, що призводить до ряду труднощів. Вони вимагали усунення з міркувань не тільки універсальних, а й одиничних термінів. Однак У. Куайн заперечував проти такого відмови. На його думку, це призвело б до відмови від багатьох галузей людської мови і знання, зокрема від математики [4].

Концептуалістичні ідеї дуже близькі сучасній філософії культури, перш за все філософії культури як діалогу (М. Бахтін [2]) і філософії культури як діалогу культур (В. Біблер [3]). У філософії М. Бахтіна закладена ідея “творити форми” творів і передбачає, що автор і читач займають позицію єдності душі і

тіла [2]. Істотною відмінністю діалогічної концепції культури В. Біблера від М. Бахтіна є введення в діалогічні відносини форми твору. Ідея твору, за В. Біблером, змінила характер раціональності 20 століття, яку він визначив як “гуманітарне мислення”, що припускає роботу з текстом як із витоків світової культури та орієнтиром на позатекстовий сенс, укладений в особистість та вчинки автора [3].

Висновки. Таким чином, визначимо, що пояснення поняттю *universalia* та спроби класифікувати універсалії були наявні ще в індійській та арабомусульманській філософіях. У західноєвропейській філософії відзначились три напрями у їх розумінні: 1) *номіналістичний*; 2) *реалістичний* та 3) *концептуалістичний*. У різні періоди від античності до сьогодення кожен із них чи домінував, чи піддавався критиці але слід відзначити, що всі ці напрями знаходять своє вираження і в сучасній філософській думці і, загалом надали поштовх для досліджень універсалій у лінгвістиці та текстології.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Метафизика / Аристотель ; [пер. с греч. А. Кубицкий]. – М. : Эксмо, 2006. – 607 с.
2. Бахтин М.М. Собрание сочинений: в 7. т. / М.М. Бахтин. – М. : РАН, Институт мировой литературы им. А.М. Горького. – 1996. – 731 с.
3. Библер В.С. На гранях логики культуры: книга избранных очерков / В.С. Библер. – М. : Русское феноменологическое общество, 1997. – 440 с.
4. Новейший философский словарь [Электронный ресурс] / [сост. и гл. ред. А.А. Грицанов]. – 3-е изд., испр. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с. – Режим доступа : <http://booksteka.name/category10/book5610.html>.
5. Платон. Парменид / Платон ; [пер. с дреанегреч. С.А. Ананьин и др.; общ. ред. А.Ф. Лосев и др.]. – М. : Мысль, 1999, – 528 с.

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет іноземної філології
Кафедра філософії мови,
порівняльного мовознавства та перекладу**

**FOREIGN PHILOLOGY
FACULTY**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Міжнародної науково-практичної
конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”
06-07 квітня 2017 року, м. Київ**

**COLLECTION OF PAPERS
of International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS
IN TRANSLATION AND LINGUISTIC STUDIES”
April 06-07, 2017, Kyiv**

Міністерство освіти і науки України

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

**Факультет іноземної філології
Кафедра філософії мови,
порівняльного мовознавства та перекладу**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Міжнародної науково-практичної конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”**

**06-07 квітня 2017 року
м. Київ**

**April 06-07, 2017
Kyiv**

**COLLECTION OF PAPERS
of International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS
IN TRANSLATION AND LINGUISTIC STUDIES”**

УДК 1:811]:81'25(063)

ББК 87:80/84я431

З-41

Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ : Вид. центр НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. – 286 с.

У збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” розглянуто низку актуальних питань, що стосуються теорії та методології лінгвофілософських студій, нових тенденцій в перекладознавстві та формуванні іншомовної компетенції, теорії та практики наукового, технічного та художнього перекладу, корпусної лінгвістики, мовних контактів в контексті глобалізаційних процесів та етнокультурних факторів міжкультурної комунікації, проблем когнітивної семантики та когнітивного синтаксису, а також сучасних проблем і перспектив лінгвопрагматики.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – *Леміш Н. Є.*, доктор філологічних наук, доцент.

Відповідальний секретар – *Черниченко І. С.*, магістр філології.

Члени редакційної колегії:

Матвєєва С. А. – кандидат філологічних наук, доцент.

Алексєєва О. М. – кандидат філологічних наук.

Кротенко Л. Б. – кандидат філологічних наук.

Друкується за рішенням Вченої ради факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 05.04.2017 р.)

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES	6
<i>Балабан О.</i> Філософський аспект вивчення універсалій	6
<i>Стретович Т.</i> Метафора як засіб пізнання дійсності	10
<i>Ковеня О.</i> Специфіка зіставлення дієслів з семою руху, переміщення в українській та англійській мовах	13
НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ ТА ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ / NEW TRENDS IN TRANSLATION STUDIES AND FOREIGN LANGUAGES COMPETENCE FORMATION	16
<i>Patel Ch.R., Ranpura D.S.</i> The Usefulness of Translation in Foreign Language Learning: Students' Attitude	16
<i>Ranpura D.S., Patel Ch.R.</i> The Role of Mother Tongue in English Language Teaching	23
<i>Чорний О.</i> Використання інтердисциплінарної методології в дослідженні економічної термінології	31
<i>Вигівська А.</i> Юридичні транслатеми в англійській нормативно-правових актах і судових документах	36
<i>Захарченко О.</i> Семантичний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом “око” в англійській мові та їх еквіваленти в українській мові (на матеріалі <i>Free Dictionary by Farlex</i>)	42
<i>Галюк Л.</i> Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів	46
<i>Козирицька О.</i> Лексичні та синтаксичні штампи у науково-технічних текстах	49
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАУКОВОГО, ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ / THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF SCIENTIFIC, TECHNICAL AND FICTION TRANSLATION	53
<i>DR.H.V. Patel</i> Challenges in Translating from English to Gujarati and Vice Versa	53
<i>Іваницька Н.</i> Англійські політичні неологізми в перекладацькому аспекті	60
<i>Рибалка Н., Рибалка Л.</i> Переклад казкових топонімів-оказіоналізмів у художніх творах для дітей	63
<i>Швець Г., Бондар Н.</i> Особливості перекладу ділової кореспонденції та документації	67
<i>Вайноренс І., Третьяк Л.</i> Особливості перекладу англійських юридичних термінів лексико-семантичного поля “вбивство”	71
<i>Кирилова В.</i> Відтворення майстерності М. Коцюбинського-новеліста у французьких перекладах Е. Крюби	76
<i>Сунцова О.</i> Особливості перекладу англійської терміносистеми целюлозно-паперової промисловості	80
<i>Ткаченко Т.</i> Відтворення науково-технічних термінів у сучасній перекладацькій практиці	84
<i>Дяченко А.</i> Англійські медичні терміни та специфіка їх перекладу	87
<i>Парафійник Т.</i> Зооніми та фітоніми в англійській та українській фразеології: лінгвокультурологічний аспект при перекладі	92
<i>Беспальчук Л.</i> Когезія як спосіб реалізації категорії зв'язності та засоби її вираження	95
<i>Волощук О.</i> Категорія заперечення в офіційно-ділових текстах	98
<i>Дідовська О.</i> Phraseological Combinations with the Numerical Component: Lexico-Semantic and Translation Aspects	103
<i>Карабут Д.</i> Особливості та прийоми перекладу рекламних текстів	106
<i>Семендяй А.</i> Специфічні особливості перекладу прислів'їв та приказок англійської мови	110

<i>Левчишина А.</i> Збереження стилістичних особливостей у перекладі різножанрових текстів	114
<i>Роєнко Л.</i> Text Coherence as a Linguistic Category	117
<i>Курнатова К.</i> Соціокультурні особливості англійських фразеологізмів і способи їх перекладу українською мовою	121
<i>Гринчук О.</i> Фразеологічні кольороніми у романі Оскара Вайльда “Портрет Доріана Грея”	125
<i>Нгобейя А.</i> Peculiarities of Comic Expressions in Literature and Translation (Based on the Novel “11/22/63” by Stephen King)	128
<i>Слівінська Ю.</i> Текстова реалізація конфлікту в оригіналі й перекладі	131
<i>Мисник Ю.</i> Особливості перекладу політичних неологізмів	136
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА / TRANSLATION STUDIES AND CORPUS LINGUISTICS CHALLENGES	141
<i>Giraraite J.</i> Modification of Light Verb Constructions with the Deverbal Noun <i>Laugh</i> in British, American, and Asian Englishes	141
<i>Матвєєва С.</i> Інтертекстуальність художнього твору і корпус паралельних текстів	143
<i>Каліберда О.</i> Двомовна лексикографія в перекладознавчому аспекті	146
<i>Онищук М.</i> Соціологічний підхід в перекладознавстві: напрями та перспективи досліджень	149
<i>Салко О.</i> Збереження функцій рекламних слоганів при їх перекладі	154
<i>Жиман В.</i> Мовні засоби передачі експресивності при перекладі (на матеріалі рекламних текстів)	158
<i>Береговий О.</i> Предикативність та предикативні конструкції	162
<i>Паламарчук Н.</i> Особливості перекладу політичного дискурсу	165
<i>Льчук Н.</i> Поняття “рекламний текст”	169
<i>Булгаков Р.</i> Граматична категорія темпоральності	172
<i>Василічишена Ю.</i> Збереження евфемістичного компонента при перекладі	175
МОВНІ КОНТАКТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ / LANGUAGE CONTACTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES, AND ETHNIC AND CULTURAL FACTORS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION	179
<i>Приходько Г.</i> Problems and Projections of Cognitive and Ecological Linguistics	179
<i>Мізін К.</i> Вияви лінгвонаціоналізму в російській лінгвокультурології	184
<i>Вукілова В.</i> Intercultural Communication: from Ethnocentrism to Ethnorelativism	188
<i>Калько Р.</i> Стратегема як засіб тлумачення східної етномовної моделі світу	193
<i>Капранов Я.</i> Ностратична прмова як примордіальна структура	197
<i>Сорочинська І.</i> Афоризм і суміжні поняття	200
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ТА КОГНІТИВНОГО СИНТАКСИСУ / TOPICAL ISSUES OF COGNITIVE SEMANTICS AND COGNITIVE SYNTAX	206
<i>Леміш Н.</i> Specifics and Similarity of Propositional Component of <i>Cause</i> in English, Dutch, and German	206
<i>Деменчук О.</i> Семантична деривація ірраціональної лексики	209
<i>Литвинов О.</i> Семантико-синтаксичний аспект номінацій зорових знаків комунікації	213
<i>Гонта І.</i> Спільність метафоричних асоціацій у формуванні сленгової лексики англійської, української та російської мов	217
<i>Лисанець Ю.</i> Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичних конструкцій в англомовному медичному дискурсі	221
<i>Карлова В.</i> Лінгвоантропогенез як еволюція давньої художньої свідомості	225

<i>Маслова Я.</i> Предикатно-аргументний різновид пропозиційної мотивації давньоєврейських біблійних онімів	230
<i>Ясіновська О.</i> Метафоризація ГОРДИНИ у творах християнських авторів (на прикладі понятійної сфери “царство рослин”)	234
<i>Нечитайло М.</i> Поняття “пропозиція”, “речення”, “судження” у логіко-філософському дискурсі	240
<i>Небелюк Л.</i> Концептуальна метафора “politics is sport” як засіб евфемізації в американському політичному дискурсі	243
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ / CHALLENGES AND PROSPECTIVES IN LINGUISTIC PRAGMATICS	248
<i>Алексєєва О.</i> Особливості політичного дискурсу (на матеріалі промов Д. Трампа та Г. Клінтон)	248
<i>Гладь С., Чузу С.</i> Особливості перекладу аргументативного дискурсу	253
<i>Папіш В.</i> Світлотвір Митрополита Іларіона	258
<i>Черниченко І.</i> Особливості адаптації англomовного пісенного кінотексту до потреб цільової аудиторії при перекладі українською	262
<i>Позіхайло Я.</i> Функціонування гендерних стереотипів та гендерних метафор в перекладах рекламних текстів	267
<i>Гордійчук Г.</i> Соціологічний аспект у трактуванні простору	271
<i>Бохонько К.</i> Особливості гендерного аспекту в політичному дискурсі	275
КРАЩІ ПЕРЕКЛАДИ У МЕЖАХ КОНФЕРЕНЦІЙНОГО КОНКУРСУ	281
<i>Буділовська К.</i>	282
<i>Дідович Т.</i>	283
<i>Лисак А.</i>	284
<i>Сочка М.</i>	285